

J. VLK, S. VLČEKOVÁ / DEBRIS COMPANY / BRATISLAVA V

POHYBE

VEĽKÝ NÁDYCH

Autor analýzy: Marek Godovič

Asociácia Bratislava v pohybe sa už od začiatku organizovania festivalu v 90. rokoch 20. storočia snaží divákovi predstaviť súčasný tanec komplexným spôsobom. Teda priniesť slovenskému obecnstvu nielen špičkové tanečné diela, ale rozšíriť jeho povedomie o tomto druhu umenia aj prostredníctvom workshopov či rôznych site specific projektov. Práve tie otvárali nové možnosti prezentácie tanca aj na pre niekoho dostupnejších miestach ako sú divadlá či tanečné sály. Posledná taká performance – *Veľký nádych*, bola situovaná do nádvorja Primaciálneho paláca v historickom jadre Bratislavy.

Uvádzanie tanečných diel v netradičných priestoroch má svoje miesto v programe festivalu už od jeho začiatku. V prvých rokoch bol úspešným projektom *H2O/Danubiana/H2O* (2001), kde skupina tanečníkov a performerov pracovala pod vedením nemeckého choreografa a režiséra Fritza Vogelsa. Galéria Danubiana v Čunove a jej okolie predstavovali pôdorys pre performatívne akcie umelcov, vznikali tu pohybovo-vizuálne obrazy, projekcie na objekty galérie, či malé intervencie do prostredia. Udalosť sa stretla s nemalým záujmom divákov a bola jednou z tých, ktoré stáli za pozvoľným zoznamovaním sa slovenských divákov so súčasným tancom.

Festival Bratislava v pohybe postupne pracoval s divákmi aj prostredníctvom ďalších formátov. Divácku pozornosť si získalo aj niekoľko ročníkov performatívneho sprievodu *Kilometrový tanec* v uliciach bratislavského Starého Mesta, ktorý ako autorka námetu zastrešila choreografka Katarina Zagorski. Koncept stál na pohybových akciách popredných tanečných tvorov a tvorkyň slovenskej scény. V rokoch 2017 a 2018 na ňom participovali napríklad Martina Hajdyla Lacová, Jaro Viňarský, Soňa Ferienčíková, či Lívia M. M. Balážová. Tanečníci na vytýčenej trase zastavovali na miestach, kde priamo reagovali na ich atmosféru, či na

samotných okoloidúcich. Diváci, resp. účastníci tejto performatívnej prechádzky ich pri tom nasledovali. Bonusová verzia projektu sa dokonca uskutočnila počas festivalu Pohoda in the Air 2020. V podobnom koncepte, len od brány k bráne pracovala dramaturgia festivalu aj v roku 2019 s projektom *Gate to Gate*. V roku 2021 zasa autorka konceptu a dramaturgička projektu Miroslava Kovářová oslovila tvorcov s myšlienkou vytvoriť štyri tanečné performancie na konkrétnych miestach so spoločným názvom *Genius Loci*. Generačne i tvorivo rôznorodí umelci a umelkyne Barbora Janáková, Lucia Holinová, Yuri Korec a Stanislava Vlčeková s Jozefom Vlkom sa nechali inšpirovať atmosférou či históriou nádvorí, s ktorými a v ktorých tvorili. Diváci mohli vidieť rôzne podoby tanca od konceptuálneho cez abstraktný až po fyzické divadlo.

Počet ľudí, ktorí počas rokov s festivalom putoval starou Bratislavu, sa líšil, záviselo to možno od počasia či od konkrétneho tanečníka. Faktom však je, že tanečné prechádzky vzbudili značnú pozornosť a niekedy sa konkrétna skupina divákov aj spontánne rozšírila o náhodných okoloidúcich a vytvorila početný dav. Tieto site specific formáty tak prilákali rozličných divákov, ktorých zároveň mohli zároveň upozorniť aj na hlavný program festivalu.

Dramaturgia nepochybne uvažovala, ako ďalej s konceptom site specific performance v programe festivalu? V roku 2022 začal festival tam, kde v predchádzajúcom roku skončil – na nádvorí Primaciálneho paláca. So špecifickou atmosférou vklepenou do srdca paláca, kde v súčasnosti zasadá mestská rada a sídli primátor. Historická hodnota a zároveň komornosť predurčuje tento verejný priestor k performatívnym aktivitám. V centre nádvorcia stojí fontána so sochou svätého Juraja na koni, ktorý bojuje s drakom. Práve na tomto mieste vytvoril súbor Debris Company v roku 2021 počas projektu *Genius Loci* performanciu *Water Project*. Pracovali tu vtedy s konceptom vody v spojení so studňou a históriou Bratislavy. Režiséra Jozefa Vlka a choreografku Stanislavu Vlčekovú miesto zaujalo natoľko, že v roku 2022 vytvorili pre festival ďalší site specific projekt – *Veľký nádych*.

Koncept *Veľkého nádychu* spočíval v aktuálnej téme, ktorá už bola rôznymi spôsobmi spracovaná: žena a jej podoby. S tým sa spájajú očakávania spoločnosti na ženy i očakávania ženy od seba samej. Čo sa deje so ženou pred rozhodnutím a čo po ňom? „Pohybovo-hudobno-výtvarná inštalácia“ (ako ju nazvali samotní tvorcovia) je zároveň inšpirovaná

poéziou Ivana Štrpku, konkrétne zbierkou *Veľký dych: Psychopolis, tenký ľad...* Do celkovej štruktúry sa daný text dostal skôr v drobných pozorovateľných intenciách. Tvorcovia pre dielo hľadali štyridsať tanečníc s rôznou skúsenosťou s tancom. Na ich výzvu zareagovali desiatky žien rôzneho veku.

Choreografka Stanislava Vlčeková aj vzhľadom na počet účinkujúcich choreografiu postavila na jednoduchých zmenách priestorových pozícií a na jednoduchých, ale výrazných pohybových premenách. Skúšobný proces sa realizoval formou pohybových workshopov, počas ktorých mohli účastníčky spoznávať tvorbu diela, jeho ciele či hranice a predovšetkým pracovať so svojím telom či sa integrovať s tanečnými partnerkami.

Performanciu logicky ovplyvňovalo počasie. Ja som ju videl počas festivalu Biela noc, kedy prevládalo slnečné počasie. (Počas inej reprízy prevládal dážď, ktorý mohol zohrávať svoj význam hlavne v mokrých tvárach performeriek a v ich výrazoch.) Na nádvorie prichádzajú diváci pomedzi performerky, ktoré sú všetky oblečené v bielych šatách pripomínajúcich svadobné šaty. Bez pohnutia stoja, sedia, alebo ležia v rôznych pozíciách. Vzniká tak nádvorie plné živých sôch. Postupne sa začínajú hýbať, meniť pozície v spoločnom tempe valčíka. Dynamicky si zakrývajú dľaňami tváre, prehýbajú sa v páse, skláňajú sa do podrepu, aby si vzápätí ľahli na zem. Nasledujú scény pohľadu na svoje telo, performerky sa pozorujú a dotýkajú sa častí tela, nôh či rúk. To všetko v totálnej sústredenosti. Jedna po druhej vstávajú, aby okolo fontány vytvorili kruh. Tu počuť ich spoločný prudký výdych a nádych. Kruh sa pomaly rozpadáva a tanečnice zase vstupujú do priestoru, každá vytvára pohybovú etudu akoby sama so sebou. Jedny detailne pracujú s rukami, iné skáču, ďalšie dramaticky bežia zo strany na stranu. Znova sa dostávajú do kruhu okolo fontány, ktorý vyvára pocit bezpečia. Nasleduje znova rituál nádychu a výdychu. Po ňom sa atmosféra diametrálne mení. Performerky sa stávajú harmonickými bytosťami, ktoré sa začínajú rytmicky plynulo hýbať a vytvárajú spoločenstvo žien, v ktorom môžeme sledovať pocit uvoľnenia nielen v čase (svadobného) rozhodnutia, uvoľnenia ako na svadobnej párty, ale aj celkovo v živote.

Jednoduchý koncept, v ktorom bolo zaujímavé pozorovať pohyby a výrazy tváre jednotlivých performeriek. Spoznávame v nich tanečnice z rôznych tanečných zoskupení, ale sú tam

i celkom neznáme tváre žien, ktoré možno tancujú len sporadicky, vo svojom voľnom čase. Vekovo tu boli zastúpené takmer všetky generácie – od dospievajúcich žien po seniorky.

V tomto zložení vidieť aj cestu ženy životom, jej prístup k svojmu telu i sebe samej. Koncept je prispôsobený schopnostiam účinkujúcich, ich počtu i času (celá performancia má okolo dvadsať minút). Preto dochádza k istému ideovému i pohybovému splošteniu. Herecký prejav performeriek tak zostal najmä pri výraze, mimike. Pre mnohé z nich, hlavne tie, ktoré nemali profesionálnu skúsenosť s tancom a pohybom, išlo zrejme o očistný, až terapeutický rituál. Uvedomenie si svojich fyzických daností, ovládanie tela, naplnenie životného sna, ale aj určitý boj so skutočnosťou, pred ktorou stoja. Tvorcovia lavírovali na hranici sentimentu, nostalgie, či až naivity, ale podarilo sa im tieto aspekty vyrovnať prirodzenosťou a autenticitou jednotlivých performeriek. *Veľký nádych* otvára aj tému ženskej súdržnosti, ich sily, ale aj zmierenia po boji.

Nádvorie, ktoré býva svedkom nejednej svadobnej fotografie, odrazu vstrebal približne štyridsať tanečnic oblečených v rôznych druhoch bielych šiat, pričom viaceré boli priamo svadobné: od romantických a prezdobených, po jednoduché, odhaľujúce i zahaľujúce ženské telá. Na základe kostýmov by sa mohlo zdať, že sa tvorcovia zamerali práve na jeden z kľúčových okamihov v živote ženy. Slávnostný okamih svadby pritom zahŕňa množstvo dôležitých aspektov, ktorých uvedomenie si nespočíva na momente, ale na dlhšej dobe rozhodovania sa, porozumenia samej sebe, svojej hodnote, harmonizácii rozhodnutia a svojich ambícií a očakávaní. Autorka kostýmov Andrea Pojezdálová pracovala formou recyklácie – dlho nenosený svadobný odev tak nadobudol v rámci performancie ďalšiu hodnotu. Pohyblivosť performeriek zároveň bola daná nielen ich fyzickými a pohybovými schopnosťami, ale aj strihom jednotlivých svadobných šiat.

Jozef Vlk vychádzal najmä z variácie na klasickú hudbu. Reprodukovaná elektronická hudba tu znela v kombinácii so živým sláčikovým triom, ktoré bolo umiestnené na balkóne nad nádvorím. Nápaditá hudobná zložka pracovala s veľkými plochami a výrazným spôsobom určovala celkové vyznenie performancie.

Veľký nádych sa dá interpretovať ako nádych do života, nádych do rozhodnutia, ktoré mení život, ako nádych do budúcnosti. Ale môže to byť aj nádych do období, v ktorých svet postihli rôzne konflikty, z ktorých môže prameniť istá neistota. Zistenie, že existuje niečo ako spoločné zdieľanie osobného života vo verejnom priestore a vzájomné pochopenie, môže byť v mnohom povzbudzujúce. V kontexte predchádzajúcich site specific projektov festivalu Bratislava v pohybe ide o dobrý krok zapojiť divákov a diváčky priamo do tanečnej tvorby. Postupnými krokmi sa môžu dostať aj k naplneniu zložitejších konceptov.